

Ранко МЛАДЕНОСКИ

СЕМАНТИЧКИТЕ СЛОЕВИ ВО „ПАПОКОТ НА СВЕТОТ“

1. Композиција - сижe; 2. Писмо; 2.1. Писмо - писмо; 2.2. Писмо - жена; 2.3. Писмо - папoк; 2.4. Писмо - oпшoрoв; 3. Жeнa; 3.1. Жeнa - пaпaк; 4. Чoвeк - слoвo; 5. Нарaтивнaтa кoнeкциjа нa рeлaциjа „Клyчaлницa“ - „Клyч“/ „Книжa свeтлинa“; 5.1. Ежиситeнт; 5.2. Ситазисни нарaтивни искази; 5.3. Процесуални нарaтивни искази; 6. Вeчнaтa виситинa вo „Пaпoкoт нa свeтoт“.

Меѓу критичките дескрипции за „Папoкoт нa свeтoт“, чиј автор e Вeнкo Андoнoвски, e и oнaа дeкa oвoј рoмaн прeтстaвувa „oсoбeнo дeлo, дeлo нa книжeвнa, нo и нa живoтнa пoлнoтa, слoвeнитo, пoвeкeзнaчнo, oлaбoкo“.¹ Ние овде ќе се обидеме да ја покажеме и да ја докажеме повеќезначноста и повеќеслојноста на рoмaнoт, тргнувајќи од (но и секогаш имајќи ја на ум) забелешката на Рoлaн Бaрт дeкa: „Цeлтa нa ситрукитуралнaтa aнaлизa нe e виситинaтa нa пeкситoт, пyкy нeжoвaтa пoвeкeзнaчнoс; рaбoтaтa знaчи, нe мoжe дa сe сoситoи вo пoа дa сe пeрѓнe oд фoрмaтa зa дa сe вooчaт, дa сe рaзјаснaт и дa сe фoрмулирaат сoдржинитe...“, пyкy, нaпoитив, вo пoа првитe сoдржини дa сe рaспyрaт, oдaлeчaт, рaзмнoжaт и

дa сe oпситрaнaт пoд влијаниeтo нa eднa фoрмaлнa нaукa. Aнaлизaтa сo пaквaтa пoситaикa кe дoбие, зaшитo пoкму пaквaтa пoситaикa истoврeмeнo oвoзмoжувa aнaлизaтa дa пoчнe oд нeкoлкy пoзнaити кoдoви и дaвa прaвo пeтe кoдoви дa сe нaпyтитaт (дa сe пeрaнсфoрмирaат) вo пeкoит нa... рaбoтaтa“.²

Во приодот кон рoмaнoт тргнуваме од неколку кодови за кои сметаме дека ја сочинуваат основата на нарaтивнaтa пpогрaмa и чија тpансфoрмaциjа ја кoмпoнирa пoвeкeзнaчнoстa и пoвeкeслoјнoстa нa „Пaпoкoт нa свeтoт“. Стaнyвa збoр зa кoдoвитe - писмo, жeнa, пaпoк, чoвeк, oпшoрoв, пaпaк, плaнинa. Oвие кoдoви мeѓy сeбe сe испрeплeтyвaат и сe нaдoпoлнyвaат нa сeмaнтички плaн сoздaвaјќи нa тaкoв нaчин eднa мoшнe слoжeнa, нo и кoхeрeнтнa нарaтивнa стpуктyрa. Тaкa, кoдoт писмo сe мaнифeстирa пpeкy, yслoвнo кaжaнo, пoткoдoвитe писмo, жeнa, пaпoк, oпшoрoв. Кoдoт жeнa, пaк, мoжe дa сe дeтeрминирa пpeкy пoткoдoвитe писмo, пaпoк, oпшoрoв, пaпaк. Кoдoт пaпoк сe пoкaжyвa кaкo писмo, кaкo жeнa, кaкo плaнинa. Кoдoт чoвeк ги сoдржи вo сeбe пoткoдoвитe писмo, жeнa, пaпoк, бyквa итн. Дeшифрирaњeтo нa кoдoвитe и нa пoткoдoвитe, сe рaзбирa нe дo крaј, aми дo oдpeдeнa мeрa, гo рaстaјнyвa oснoвнoтo сeмaнтичкo јaдрo нa нарaтивнaтa стpуктyрa нa oвoј рoмaн.

¹ Слободан Мицковиќ, Петар Т. Бошковски, Васе Манчев, Александар Прокопиев, Свездан Георгиевски во Соопштението за наградата „Роман на годината“ на „Утрински весник“, во Вeнкo Андoнoвски, Aзбyкa зa нeпoслyшнитe, Фрeски и грoтeски, Кyлтyрa, Скопје, 2001, стр. 332.

² Структурални прилаз книжевности, приредио Милан Буњевац, Нолит, Београд, 1978, Рoлaн Бaрт, Oдaклe пoчeти, стр. 152-153.

1. Композиција - сижe

Романот „Папокот на светот“³ е составен од три базни, основни делови: „Клучалница“, „Клуч“ и „Книга светлина“.⁴ Настаните и ликовите од првиот дел („Клучалница“) се сместени некаде во 9 век во „Аја Софија“ во Цариград. За нив во прво лице еднина раскажува отец Иларион Сказник. Основната предикативност во првиот дел е насочена кон тоа да се протолкува таинственото (мистичното) писмо - запис (од Соломон?) сместено во таинствената „источна одаја“ во Аја Софија. Главниот толкувач на овој запис е Константин Кирил Филозоф.

Дејствието на вториот дел од романот („Клуч“) е лоцирано во нашата современост, но и во иднината. Како најилустративен формален показател за темпоралната детерминираност на предикативноста се јавува идеолошкиот код - во сила е политичкиот плурализам што секако е препознатлив белег на нашата животна стварност од последната деценија на 20 и почетокот на 21 век. Раскажувачот, Јан Лудвиг, се обидува да ја одгатне таинственоста (мистичноста) на девојката, негова соученичка, Луција. Неговото враќање во Скопје по петнаесетгодишно талкање низ Европа со циркусот „Медрано“ и неговиот трагичен крај ги расветлуваат дел по дел односите меѓу него и Луција,

³ Го користиме следното издание: Венко Андоновски, Папокот на светот (дополнето и изменето во однос на првото, објавено 2000 година), Култура, Скопје, 2002.

⁴ Велиме „базни, основни делови“ затоа што ова издание на „Папокот на светот“ содржи и други делови како што се: Предговор на приредувачот; Поговор (Рецензија на изданието „Папокот на светот“); Дополнение: За оригиналноста на фотокопијата, или - „Енигма“ во кое се сместени песните на Јан Лудвиг и писмото на Бранко Варошлија. И овие „прилепени“ делови кон основното јадро претставуваат структурни наративни сегменти на романот „Папокот на светот“.

меѓу него и пријателите, меѓу него и директорот на училиштето, меѓу него и општествените стеги.

Третиот дел („Книга светлина“) претставува сведочење на Луција за несреќниот настан во кој Јан Лудвиг трагично загинава. Овде се расветлуваат, се дешифрираат кодовите кои се основни двигатели на нарацијата во вториот дел од романот.

„Папокот на светот“, покрај тоа што е составен од три основни делови, е изграден и со помош на повеќе егзистенти (ликови - актанти) „исполнети“ со повеќезначни етикети/ атрибути, со многу настани од 9, од крајот на 20 и почетокот на 21 век и безброј идеи, слоеви, значења кои ја сочинуваат комплексната и сложена наративна структура на ова книжевно дело.

2. Писмо

Писмото е основниот код врз којшто е изградена нарацијата во романот. Неговото декодирање е примарниот генератор на раскажувачката структура. Станува збор за многузначноста на зборот „писмо“, за неговата полисемичност која е изразена во повеќе слоеви од расказноста на ова дело. Попрецизно кажано, овде кодот „писмо“ се користи со неговото значење на говор, и тоа говорот сфатен во неговата најопшта смисла - говор на напишаното, говор на маргината, говор на кажаното, говор на премолченото, говор на видливото, говор на невидливото, говор на движењето (говор на телото), говор на предметите и нивната поставеност и слично. Едноставно кажано - говор на универзумот. Проблемот којшто го наметнува овој книжевен текст е како, на кој начин, со кои средства, со кои сетила да се проникне во тој универзален говор (односно код) за (ако е тоа можно!) да се протолкува неговата

смисла, за да се допре до неговото најавтентично значење.

Читањето на тој говор не е бесцелно. Целта на растајнувањето на кој и да е говор е преку него да се најде смислата на опстојувањето, да се најдат врските меѓу сите нешта, да се демистифицира најголемата тајна за човекот - животот. Филозофската нишка на овој роман упатува кон неколку кодови со чие растајнување (декодирање) секоја индивидуа, ако ништо друго, барем би се обидела да ја открие смислата на неуништливият човеков живот.

2.1. Писмо - писмо

Кодот „писмо“ во неговото примарно семантичко јадро упатува на нешто што е напишано - на запис. Функцијата на записот е да пренесе значење, да упати на одреден познат или непознат, видлив или невидлив сегмент, да пренесе порака од адресантот до адресатот. Но, за да се стигне до значењето на писмото, тоа треба да се прочита, да се протолкува. Треба да се познава кодот на записот, треба да се знае азбуката со која тоа е напишано, да се знаат буквите. Со прочитувањето (декодирањето) на писмото дознаваме.

Откривањето на непознатото во писмото е главниот сегмент на кодот „писмо - писмо“ во романот. Константин Кирил Филозоф (во натамошниот текст - Филозофот) растајнува неколку писма. Низ таа предикативност (која подразбира декодирање) на овој лик се растајнуваат постапките на растајнување на писмото, на записот, на напишаното. Влегувајќи во играта наречена патување од познатото кон непознатото (или од видливото кон невидливото) наративната структура на романот се надградува со принципите на толкувањето на шифрата „писмо - писмо“.

Првиот допир со толкувањето на писмото е дешифрирањето на познатата

азбука за која отец Стефан Писмородецот тврди дека е нова, од него создадена. Филозофот ја декодира лагата. Станува збор за познато старо писмо, а не за ново. Овој код (писмо - азбука) ја имплицира почетната декодирачка постапка: од познато кон непознато.

Читањето на записот на прстенот од логотетот претставува веќе толкување на непознатото, на невидливото. Демонстрираната постапност во толкувањето на записот од прстенот има функција да го подготви основниот декодирачки инструментариум за толкувањето на главното „писмо - писмо“: тајниот запис во кобната источна одаја.

Толкувањето на тајниот (главен) запис од источната одаја веќе ја проблематизира автентичноста во декодирањето на кодот „писмо - писмо“. Ваквото проблематизирање има функција да создаде наративен дефицит, односно да овозможи простор за понатамошно градење на дискурсот, да создаде предуслови за последователно генерирање на наративна структура. Со постапката на дешифрирање на записот се демонстрира можната негова повеќезначност, се покажува дека писмото, всушност, има најмалку две базни семантички јадра во зависност од тоа кој декодира и од каде, од кое место декодира, од кое место го чита писмото. Текстот на романот нуди и експлицитни тези за ваквата можност при читањето на записот од источната одаја:

„Ойи секогаш сум велел: словото е една рака го сочинила, ама многу очи го чииааи и сиие очи различно го чииааи истиошо, од рака сочинето клоиче, мрежа иајакова, ирежа гусиа, ойи ио разни конци врваи чииаишелии кон средешо, кон изворио на шексшои...“⁵

⁵ Венко Андоновски, Папокот на светот, дополнето и изменето во однос на првото, објавено 2000 година, Култура, Скопје, 2002, стр. 123. (Во натамошните фусноти: ПС).

Тајниот запис од источната одаја има (најмалку!) две значења, две толкувања. Едното е на Филозофот кое во основа се совпаѓа со она на отец Стефан Писмородецот (односно на неговиот татко, отец Мида), и второто е толкувањето (читањето) на отец Иларион Сказник кој го гледа записот со очите на „нечестивиот“, со очите на ѓаволот, односно го дешифрира со подруг код. Тој го гледа вториот запис којшто е „скриен“ под првиот, горниот запис:

„...иоу словоио друžo слово има, иоу буквише видливи - дружи, скриени, иоу душаиџа на словоио дружа душа е настџанеиџа... Како да сакал оиџец Мида да каже дека човек иџреба да засџане на месџоио од ѓаволитџ, во ѓавол да се иресџори за да жо разбере словоио; иџоа е ценџа на чиџањеио на скриенише значења! Само ѓаволитџ жо зледа она иџио ние не жо зледаме!“⁶

Тоа значи дека кодот „писмо - писмо“ е полисемичен и повеќеслоен со што неговото автентично декодирање станува проблематично, односно дискутабилно. Тој код допушта, значи, секој да го толкува по свое, онака како што секој си ги знае и онака како што секој си ги гледа знаците и нивните значења. Секој за себе и само за себе треба да си ги бара одговорите на прашањата што го мачат, што го обеспокојуваат. Нема универзално читање ниту на еден запис, ниту на едно писмо!

2.2. Писмо - жена

Глобалната теза дека „сѐ на овој светџ е иџсмо, целиоитџ светџ е книџа“⁷ го имплицира заклучокот дека писмото, меѓу другото значи, е и жена. Кодот „писмо - жена“ се манифестира во дискурсот на „Папокот на светот“ на неколку рамништа.

Прво, тука се експлицитните ставови (мислења, судови) кои ги нуди наративната структура во врска со тврдењето дека писмото е жена или дека писмото е исто како жена. Така, писмото е жена и жената е писмо, писмото има топлина како жена, има буква-девојка, писмото е создадено поради жена и писмото го чува жена и слично. Колку за илустрација наведуваме неколку експлицитни цитати од романот чии семантички јадра ја потврдуваат истозначноста на релацијата писмо - жена:

„...и секој човек е Слово, и женџаиџа оури“⁸; „...кој и да е иџворецоитџ, иџобудџаиџа да сочини слово му била жена; букваиџа Ж, која е иџочетџок и крај на клоџчетџо, сосема на жена личи, и заџиоа во заџисоитџ на средетџо од буквише е иџостџавена! Само женџаиџа жо одржува иџисмоио во живоитџ“⁹; „...И редовно, како иџио секое слово најмалку ова созерџаџела има, еден сочинџитџел и еден чиџаџитџел, иџака и женџаиџа, заџис иџаен и совршен, обично оваџа мажи крај себе води: еден од деснаиџа и еден од леваиџа сџџрана. 'Значи, женџаиџа е сочинение, и сочинениеиџо е жена', реков јас со сџџрав. 'Точно', рече. 'Тие две неџиџа вооџиџитџо не се различни. Тоа сакал неџознаџиоитџ сочинџитџел да ни каже. Оџиџ, она Ж, средетџо на клоџчетџо, во себе ја има сџџрасџа на женџаиџа; иџио е иџоа иџио жи иџривлекува буквише да се иџодредџаиџ во зборови, а зборовише во мисли, ако не џубов, сџџрасџиџ женска, иџривлечностџ на иџелџаиџа нивни?'“¹⁰; „...иџрвоџиџитџиоитџ заџис е кружен, како клоџче, и... во ценџтароитџ неџов сџџои жена, сџџрасџиџ“¹¹; „...Така и Луџиџа: иџаа беше иџаен и неџознаџиџ заџис за мене... неџзиноиџо иџело жо сџџоредував со вџарен заџис од

⁸ ПС, стр. 81.

⁹ ПС, стр. 162.

¹⁰ ПС, стр. 163.

¹¹ ПС, стр. 164.

⁶ ПС, стр. 164.

⁷ ПС, стр. 81.

некое неизознато писмо¹²; „...јас веќе не мислеа на шелошто на Луција на еден аистирактивен начин: не мислеа ни на нејзиниите гради..., нишу на нејзиниите колкови..., а најмалку на проситорите меѓу нејзиниите нозе, таа клучалница со неизознат за мене запис“.¹³

Од наведените цитати е сосема очигледно дека кодот писмо се идентификува со кодот жена. Семите коишто му припаѓаат на семантичкото јадро на знакот писмо се проектираат во семантичкото јадро на знакот жена: писмото се чита - и жената се чита; писмото е запис - и жената е запис; писмото има страст - и жената има страст итн.

Второ, кодот „писмо - жена“ се манифестира и преку трансформацијата на поткодот писмо во поткодот жена. Буквата Ж, којашто се наоѓа на средината од записот во форма на клопче во источната одаја, но и како голема почетна украсена буква во старите ракописи, во наративната програма на романот се декодира како жена:

„И кога виде Писмородецот, крај мене заспан, дека во буквата (Ж - н.з.) сум гледал, се вирви и шож (Боже, дали и нему таа буква на блудна девојка му личеше, на блудница Вавилонска што ме довикува меѓу нозите свои?), светиња со окошто мрежесто, та зеде и со својот калем ја покри убавината соблазнительна...“¹⁴; „Но, прочитал и 'Жено' наместо 'Чашо', зашто што ишто иштојано гледал во онаа буква, Ж што се вика, центарот на клопчето-слово, а што на жена наликува, и погледот не можел да го симне од средето на клопчето!“¹⁵

Дури, во наративниот исказ во кој отец Мида го препишува тајниот запис од источната одаја, буквата Ж од

средето на записот буквално се трансформира во девојка која ќе го улови во својата страстна мрежа и отец Мида:

„Проклето да си тајко, оче мој, и ти, брате Лесвичнику! Оти: си влегол, тајко, во одајата со записот ироклето, прејис си сочинил, но очите не си можел да ги одвоиш од буквата Ж, станава вечна, буквата девојка... со раце и нозе раширени, сиремна да го познае мажот свој; Оти: си видел жена, сродобие страсно во писмо...; Оти: твојот страсен поглед и дал твојина на буквата-девојка, и таа оживеала, и скокнала од писмото-клопче, та нашла пред твоите нозе и почнала да ти ги бакнува станалата“.¹⁶

Извршената антропоморфизација на буквата Ж во девојка покажува дека својствата на делот (буквата) се пренесуваат врз целината (писмото). Буквата добива антропоморфни својства, а со тоа и писмото. На тој начин писмото се детерминира како нешто живо, нешто што е хуманизирано, очовечено. Оттука и тврдењето за топлината на буквите, на писмото. Оттука и кохерентноста и компатибилноста на двата члена од кодот „писмо - жена“.

Трето, неможноста (немоќта) да се протолкува, да се прочита кодот писмо соодветствува со неможноста да се протолкува, да се прочита кодот жена. Отец Стефан Писмородецот, Филозофот и отец Иларион Сказник не можат долго време да го протолкуваат тајниот запис во источната одаја, што на тројцата им создава неудобност, несоница и мака. Исто така, Јан Лудвик не може да ја разбере, да ја сфати Луција, не може да ги протолкува нејзините постапки, односно не може „да ја прочита“. Тоа, нему, му создава чувство на неудобност, на мака, му создава нервози и го доведува до состојба на фрустрираност. Очигледно е

¹² ПС, стр. 192.

¹³ ПС, стр. 255.

¹⁴ ПС, стр. 149.

¹⁵ ПС, стр. 169.

¹⁶ ПС, стр. 170-171.

дека преку принципот „нечитливост“, односно неможност да се прочита, се врши аналогија меѓу писмото, записот, буквите од една и девојката, жената од друга страна. Навистина станува збор само за една сема, за едно заедничко својство (нечитливост, таинственост), но оваа аналогност само ја потврдува веќе демонстрираната идентичност на кодовите *писмо* и *жена* во раскажувачката структура на романот.

2.3. Писмо - папок

Папокот на светот е планина. На крајот од планината наречена Папок на светот, на една карпа со огромни букви е запишан текст за којшто се претпоставува дека е идентичен со таинствениот запис од источната одаја. Еден дел од планината (карпата на нејзиниот крај) е трансформиран во запис, во писмо - „*кариаџа шџо џовори*“.¹⁷ Значи, планината во еден свој дел е писмо. Тоа, секако, имплицира (делот за целината) дека Папокот на светот е писмо, односно дека папокот е писмо. На тој начин во првиот дел од романот е изграден кодот „писмо - папок“ којшто во митолошката свест се детерминира како центар на светот. Ваквиот атрибут го овозможува мистичноста, таинственоста на записот, односно тоа што никој не може да го прочита, никој не знае што пишува на Папокот на светот.

Филозофот го демистифицира записот на планината со тоа што ќе го прочита, односно ќе го протолкува. Непознатото станува познато, невидливото станува видливо. Со тоа Папокот по автоматизам ја губи својата митолошка конотација и избледува неговиот статус на центар на светот. Дотолку повеќе што се дознава дека станува збор за фалсификуван потпис (Дариј, а не Соломон) и за препис од некој стар ракопис, а не за оригинал. Се елиминира, значи, една мошне важна

сема на кодот „писмо - папок“, а тоа е неговата мистичност. Извршено е едно семантичко „разголнување“, значенско „отскривање“ на Папокот. Дешифрирањето на неавтентичноста на кодот „писмо - папок“ на планината Папок на светот ги одржува во „наративен живот“ актанцијалните функции на Филозофот и на отец Иларион Сказник. Нивната предикативност којашто подразбира толкување на таинствениот запис од источната одаја, едноставно, мора да продолжи. Кодот „писмо - папок“, значи, овозможува натамошна продукција на наративна структура во првиот дел од романот „Папокот на светот“. Тој го содржи во себе конструктивниот принцип што е фундаментална филозофска идејна нишка на сиот дискурс во овој роман.

За Јан Лудвик, како што веќе покажавме, телото на Луција Земанек е „*вжарен запис од некое неизознато писмо*“.¹⁸ Тој исто така вели дека не знаел „да ја чита“ Луција. Тоа значи дека Луција, барем во менталната структура на Јан Лудвик, е писмо. Ако телото на Луција е писмо, тогаш и нејзиниот папок (како дел од нејзиното тело) е писмо (целината за делот).

Кодот „писмо - папок“ во вториот дел е сосема идентичен со веќе елаборираниот код „писмо - папок“ од првиот дел во романот. Ќе го покажеме тоа само на неколку сегменти колку за потврда на тезата. Прво, планината Папок на светот крие непознат запис, непознато писмо. Луција Земанек крие во своето тело (значи и во својот папок) непознат запис, непознато писмо. Второ, Филозофот успева да го прочита записот на Папокот на светот. Јан Лудвик, исто така, успева да ја разгатне тајната на папокот на Луција. Трето, за Папокот на светот се верува дека е

¹⁷ ПС, стр. 137.

¹⁸ ПС, стр. 192.

центар на светот. Јан Лудвик верува дека папокот на Луција е неговиот центар на светот. Четврто, со растајнувањето на записот на Папокот на светот се елиминира неговата мистичност. Со растајнувањето (разголувањето!) на папокот на Луција, за Јан Лудвик се губи нејзината мистичност, таинственост, недопирливост итн. Практично, кодот „писмо - папок“ од вториот дел го верификува истиот тој код од првиот дел на романот.

Од друга страна, пак, Јан Лудвик го дефинира (метафорички) папокот на Луција како „чаша“:

*„Тој беше наведнат врз мојот сѝомак; со ѝалецој го беше зајворил ојворој на ишиѝејо шолку колку од него да каје по некоја кајка; сѝуваше од винојо во мојот ѝајок и ѝојѝем ѝиеше. Ја ѝолнам чашајо на свѝјој со вино, рече“.*¹⁹

Таинствениот запис на Соломон е познат уште како „Чаша Соломонова“. Тоа е тој таинствен запис од источната одаја. Јан Лудвик го „чита“ папокот на Луција којшто прилега на чаша; Филозофот го чита записот од Чашата којшто личи на папок.

2.4. Писмо - отров

Семата ојировно којашто му се припишува на кодот *ѝисмо* во наративната структура има функција на лик, поточно речено има функција на актант поставен во актанцијалната куќичка *ѝројшвник*. Противник на субјектот чијашто интенција е да го прочита, да го растајни, да го дешифрира писмото. Станува збор за еден, така да се каже, одбранбен механизам на кодот *ѝисмо* кој не се подведува така лесно на „читливост“ и кој воопшто не се подведува на „читливост до крај“.

Записот во источната одаја е отровен, односно смртоносен. Оние што

влегле во одајата и се обиделе да го прочитаат записот веднаш умираат од отровното писмо:

*„Се ѝрејѝојшавуваше дека зајисој го говори за ѝајни неѝѝа, за кои човек ежедневен не е кадарен да ѝи ѝрими. Зајисој, очигледно беше ојировен, а неговѝе букви - смрѝоносни... ’Ејѝе. Ниѝѝо ѝоѝубно не се случи, ојѝи јас само ѝрејѝишав слово ојировно, а не го ѝолмачев, и зајѝоа ојировој не влезе во мене и не ме ѝоѝуби’. И ја заклучил исѝочнајо одаја... И се ѝовлекол во одајајо своја ѝа сочинувал неѝѝо цела вечер во некаква книга. Нојѝа... силен вресок ѝи кренал сѝѝе од ѝосѝелиѝе... Коѝа влегле, во неговѝој кревејѝ немало ниѝѝо, освен - букви. Сејѝо ѝејо, месојо и коскиѝе на ојѝец Мида се ѝрејѝвориле во слова, во букви...“.*²⁰

Меѓутоа, семантиката на кодот „писмо - отров“ не е лимитирана само на записот од источната одаја. Тоа се однесува на записот воопшто, на писмото како глобална категорија. Може да се најдат повеќе места во романот каде експлицитно се интегрира кодот „писмо - отров“ со оваа сема:

*„Филозофој... ѝоѓледна во зајисој на кариајо и рече: ’Писмојо е слајка, но смрѝоносна рабојо, како и медој и винојо, и друјѝе неѝѝровни слајѝија, ако во неумерени количесѝва се земаајѝ. Колку ли дуѝи зајинале ѝри ова неверојајно дело, ѝри овој ѝодвиѝ, ѝри сочинувањето на ова ѝисмо неумерено... Но, ѝознајо е ѝоа, и кажано е: оној ѝѝо сочинение сочинува, секоѝаш ѝлака со живој“.*²¹

Кодната релација „писмо - отров“ ја содржи и вториот дел од романот, но сега веќе во неговата длабинска структура. Експлицитно, како што наведовме, Луција Земанек за Јан Лудвик е писмо (*вжарен зајис, буква девојка*). Но, таа за него е и „отров“ со

¹⁹ ПС, стр. 309.

²⁰ ПС, стр. 51-52.

²¹ ПС, стр. 136.

оглед на наративниот факт дека ликот на Јан Лудвик се интегрира најмногу преку предикативноста на Луција. Таа предикативност на Луција, меѓу другото, ќе го одведе Јан во белиот свет, далеку од семејството и од пријателите. Во таа смисла, предикативните перформанси на ликот на Луција проектирани во ликот на Јан се движат кон границата на категориите „болно, жолчно, отровно“. Ако Луција е (како што покажавме дека е) писмо, и ако нејзините дејства насочени кон Јан се „отровни“, тогаш ликот на Луција Земанек го содржи во себе како интегрантна сема кодот „писмо - отров“. Семата „отровно“ и во овој случај ја игра актанцијалната улога на *проивник* - безмалку сите предикати на Луција се во функција да го оддалечат од неа субјектот Јан Лудвик, да ја осуетат неговата намера (желба) да се приближи до неа.

3. Жена

Ако кодот *писмо* го детерминиравме (условно!) како примарен во наративната структура на „Папокот на светот“, тогаш за кодот *жена* би можело да се каже дека е секундарен, односно втор по неговата поставеност, по неговата функција во дискурсот. Меѓутоа, кон ваквата теза ќе мора да приложиме и една фуснота со дообјаснувањето дека, сепак, овие два кода не може да се подведат во рамките на опозицијата супериорно - инфериорно, зашто кодот *писмо* навистина е доминанта во првиот дел од романот, се појавува и како мошне значаен сегмент и во вториот дел од романот, но од друга страна кодот *жена* е доминантен во вториот дел, а се појавува и како значаен сегмент и во првиот дел на романот. Значи, примарноста на кодот *писмо* не е заради неговата супериорност над кодот *жена*, ами затоа што од него (од *писмото*) тргнува генерирањето на оваа прозна раскажувачка структура.

Во елаборацијата за двочлениот код „писмо - жена“ веќе ги маркиравме најзначајните појавности на кодот *жена* во овој роман на Андоновски. Обидот да се анализира структурата на пермутираниот код „жена - писмо“ нема да даде некои суштински разлики во семантичките изводи. Ова најдобро го потврдува веќе покажаната значенска еднаквост на кодовите *писмо* и *жена* во наративната структура на романот. Знакот за еднаквост помеѓу нив е гаранцијата за идентичните аналитички заклучоци од разработката на кодовите „писмо - жена“ од една и „жена - писмо“ од друга страна. Во слична насока би се движеле и изводите од елаборацијата на кодовите „жена - папок“, „жена - отров“, „жена - чаша“ и слично.

3.1. Жена - пајак

Но, сепак, кодот „жена - отров“ манифестира извесни знаци на негова експлицитна и имплицитна кореспондентност со кодот „жена - пајак“. Пајакот ја плете мрежата над записот во источната одаја, а таа мрежа ја имплицира на симболичен начин отровноста, смртоносноста на писмото. Оној што го толкува записот е поставен пред опасноста да „се фати“ во таа мрежа на писмото:

„Ако сакаш да се укаш на толкување писма и записи такајќи, треба да ја научиш укаш за пајакот и неговата мрежа. Над секоја книга, над секое слово, стои по еден ваков (невидлив за бедните и нижите духом) отровен пајак што ја расина својата мрежа; нема секој писател до она што го злагло словото, што не секој дух е отровен да го прими секое слово. Словата се отровни за души неотровени за читање. Оној кој не знае најпрвин да го отстрани пајакот што демне над словото, оној кој не знае

да ја расилеите мрежата над словото, ијој само оддалеку чииа и не разбира; само оној ишио ќе ја оисирани иајажината од иред очиие ќе го види словото како видение, оикровение и ќе разбере, оиии ќе ги чииа не само зборовиие, иуку и гласовиие, боиие нивни, белииие межу нив и редовиие“.²²

Пајакот, значи, е тој што со неговата мрежа му дава на писмото атрибут „отровно“. Семантичката испреплетеност на кодовите „писмо - жена“, „писмо - отров“, „писмо - пајак“, „жена - писмо“, „жена - отров“ и „жена - пајак“ допушта да се стави знак на еднаквост меѓу кодот *жена* и кодот *иајак*. Жената (Луција) е, како што видовме, отров за Јан Лудвиг. Писмото е отров. Пајакот плете отровна мрежа, значи и пајакот е отров. На ваков начин кодот „жена - пајак“ функционира како семантичко-нарativen енергенс - од една страна создава дефицит (го попречува читањето на тајниот запис со што ја „одолговлекува“ нарацијата) кој овозможува натамошно „плодење“ на дискурсот, а од друга страна го збогатува неговото значенско јадро и, меѓу другите елементи, и тој помага во одржувањето на врската меѓу трите делови на романот. Кодот „жена - пајак“ се појавува во првиот дел (стр. 161), тој се појавува во вториот (стр. 261), но и во третиот дел на романот (стр. 311).

Од друга страна, поткодовите во кодот „жена - пајак“ имаат аналогна, односно идентична актанцијална функција во нарацијата. Тие се јавуваат во улога на противници. *Пајакот* плете мрежа над (или околу!) писмото (записот во источната одаја) и тој е пречка (противник) за оној (субјектот - Филозофот, отец Стефан Писморозецот, отец Иларион Сказник) што има намера (желба) да го протолкува, да го прочита тоа писмо. *Жената* (Луција) плете мрежа над (или

²² ПС, стр. 122.

околу!) оној (субјектот - Јан Лудвиг) што има намера да ѝ се приближи, да ја освои, да ја „прочита“, да ја има. Филозофот, отец Стефан Писморозецот и отец Иларион Сказник се поставени пред опасноста да се заплеткаат во пајаквата мрежа над записот. Јан Лудвиг е поставен пред опасноста да се заплетка во мрежата што околу него ја плете Луција Земанек. Значи, предикативните функции на поткодот *жена* и поткодот *иајак* манифестираат идентичност. Оттука и кохерентноста, цврстината на кодот „жена - пајак“ во целокупната раскажувачка структура на романот.

4. Човек - слово

Трансформацијата на телото на отец Мида во букви е најилустративниот формален показател за компактното на кодот „човек - писмо“. Тука го предлагаме, се разбира, како мошне демонстративен и експлицитниот нарativen исказ според кој „секој човек е слово“.²³ Ваквиот семантизам кореспондира со почетокот на Светото евангелие од Јована каде се вели: „Во иочетикоот беше Словоио, и Словоио беше во Бога, и Бог беше Словоио... Се иостана иреку Него и без Него нишио не сстана, ишио иостана... И Словоио сстана итело и се всели во нас, иолно со благодат и висина; и ние ја видовме Неговата слава...“.²⁴

Отец Мида, откако ќе го протолкува преписот што го направил од таинствениот запис во источната одаја, ќе се престори во слово, во писмо, во букви:

„...Кога влегле, во неговииот кревет немало нишио, освен - букви. Сеио итело, месиио и коскии на оице

²³ ПС, стр. 81.

²⁴ Свето евангелие од Јована, глава прва, стихови 1, 3 и 14, во Новиот завет на нашиот Господ Исуса Христа, со одобрение на Македонската православна црква, СМ, 1974, стр. 203.

Мида се ирејвориле во слова, во букви: коскиџе се ирејвориле во шврди жласови, а месоио нежово во меки жласови. Оициџе жи собрале буквиџе оо иод иокривкаџа, жи иоложиле во едно ковчеже, и иоџем жо сохраниле во овороџи на црквџаџа“.²⁵

Но, наративната структура на романот нуди трансформација и во спротивна насока - буквите од отец Мида повторно стануваат тело.²⁶ Ова е показ за тезата дека пермутацијата на сложените кодови (од „човек - слово“ во „слово - човек“) не менува ништо суштинско во нивните семантички јадра. Во таа смисла, би „држелo вода“ и тврдењето дека кодот „човек - слово“ е истозначен со кодовите „човек - писмо“, „жена - писмо“ и „отров - писмо“. Идентична трансформација како во кодот „човек - слово“ имаме и во кодот „жена - писмо“ (буквата Ж се трансформира во девојка, буква - девојка). Сложениот код „отров - писмо“ ја врши функцијата на наративен катализатор во ваквите трансформации. Тие се случуваат под влијание на својството (атрибутот/ етикетата) „отровност“ на писмото (словото).

Демонстрираната интерактивност на сложените кодови во „Папокот на светот“ на најдобар можен начин ја покажува и ја потврдува тезата дека ова книжевно дело е повеќеслојно и повеќезначно. Интеракцијата на мноштвото фундаментални кодови обезбедува цврсто поврзана наративна структура.

5. Наративната конекција на релација „Клучалница“ - „Клуч“/„Книга светлина“

Кохерентноста на целокупниот дискурс на романот ја обезбедуваат и мноштвото заеднички наративни сегменти во првиот дел („Клучалница“)

од една и во вториот („Клуч“) и третиот („Книга светлина“) дел од друга страна. Беглото читање би извело заклучок според кој првиот дел на романот нема некои суштински допирни точки со другите два дела и дека станува збор за сосема одделни наративни структури. Но, тоа не е така. Трите делови од романот се поврзани меѓу себе со суштински наративни сегменти. Со досегашната елаборација на семантичките кодови и поткодови во извесна мера го начнавме прашањето за поврзаноста на деловите од романот и на одделни места беше покажана и докажана таа врска. Фундаменталните кодови во нарацијата од типот „писмо - жена“, „писмо - отров“, писмо - папок“, „жена - отров“ и слично, функционираат идентично во сите три делови на романот. Но, овде станува збор за еден мошне сложен систем од линкови кои формираат функционална наративна мрежа меѓу издвоените делови на романот. За да ја илустрираме ваквата теза ќе ги проанализираме врските меѓу „Клучалница“ од една и „Клуч“ и „Книга светлина“ од друга страна на три рамништа: на рамниште на егзистенти (ликови во широка смисла на зборот); на рамниште на стазисни наративни искази (описи); и на рамниште на процесуални наративни искази (дејства).

5.1. Егзистенти

Заедничките семи на различните ликови во различните делови од романот се една од нишките кои ја држат во заедништво целокупната наративна структура на ова книжевно дело. Уште во старт ќе го нотираме маргиналното појавување на историскиот лик на Архимед со кого се поистоветуваат, се идентификуваат два лика - отец Иларион Сказник од првиот дел и Јан Лудвик од вториот дел на романот:

Во „Клучалница“: „*Јас Архимед нао Архимеда, шочкаџа ја најдов со која*

²⁵ ПС, стр. 52.

²⁶ ПС, стр. 72.

иреврѝувам ѝланини, свезди, свейови цели“.²⁷

Во „Клуч“: „Јас сум, на некој начин, Архимеѝ. Барам ѝочка: само една ѝочка, доволно сѝабилна, за да можам да сѝојам“.²⁸

Од друга страна, овие два лика од двата дела на романот со реноминација добиваат слични имиња. Отец Иларион Сказник најпрво бил наречен Лестѝвичник поради тоа што како мало дете бил најден на скали. Јан Лудвик во циркусот ќе го земе името Лестѝвичник (Соломон Лествичник), поради тоа што изведува циркуска точка со одржување на непотпрена скала. Очигледно е дека личните имиња на двата лика се мотивирани, односно тие функционираат како кондензанти на наративната програма.

Идентични етикети добиваат и други два лика - отец Стефан Писмордецот (Лествичникот) од првиот дел и Фисот (Фискултурецот) од вториот дел. Отец Стефан, како и Фисот, имаат необични очи, а и двајцата демонстрираат елементи на двојство во себе:

Во „Клучалница“: „Оѝец Сѝефан имаше едно сосема бело око...“;²⁹ „И ровја ме шибна кога ѝомислив дека и Лестѝвичникоѝ личеше на ѝаков човек: ирѝворен, во едно време блаѝ, а во друго оѝпровен, како ичела: на усѝаѝа мек, а во ѝрлоѝо осило“.³⁰

Во „Клуч“: „Фискулѝурецоѝ не ме сакаше... Тој дваесеѝ и осумѝодишен маж имаше две различни очи: едноѝо му беше зелено, а друѝоѝо сино (оѝсекоѝаи се ѝлашев од неѝо, оѝи ми личеше дека од двајца е сосѝавен)...“.³¹

Потписот „јас“ (личната замена за прво лице еднина) фигурира како

егзистент и во првиот и во вториот дел. Пред сѝ, се соочуваме со идентична елаборација на семантичкото јадро на заменката „јас“ во двата дела од романот. Во првиот дел тоа го прави Филозофот, а во вториот дел Јан Лудвик:

Во „Клучалница“: „...Оѝи ѝрвиоѝ збор, ѝлаваѝа, обично секоѝаи е: **јас**, а во секое слово **јас** различен човек е, сѝодобие различно, оуша различна. И оној кој иреѝишува, не е истоѝо сѝодобие иѝо ѝо сочинило изворникоѝ, ѝа заѝоа, она **јас** во умножениеѝо не е веќе она **јас** иѝо ѝо сочинило словоѝо ѝрворородено“.³²

Во „Клуч“: „...најмонсѝроозна рабоѝа се ѝокму ѝие формулари кои заѝочнуваѝ со 'јас', а кои ѝи викаме ѝрисиѝаѝици. Кое е ѝоа 'јас'? Јасно е дека ѝоа 'јас' е сосема ѝразно месѝо во ѝексѝоѝ, еден вид **црна белина**: неѝо ѝо иѝолнуваѝ сѝоѝици, ѝлаѝници имиња на оние кои ѝо ѝоѝишуваѝ формулароѝ“.³³

Со личната замена „јас“ почнува таинствениот запис во источната одаја во првиот дел од романот. Таа го заменува потписот кон записот: „Цар Соломон 909“.³⁴ Тоа „јас“, значи, има функција на егзистент, зашто е еквивалентно на „Цар Соломон“. Во вториот дел од романот личната замена „јас“ треба да стане егзистент и да биде замена, меѓу другите, за Јан Лудвик, доколку тој ја потпише пристапницата. Но, тој не ја потпишува и така тоа „јас“ не станува еквивалент на Јан Лудвик. Меѓутоа, со реноминацијата, Јан Лудвик станува Соломон Лествичник, а на есејот се потпишува со шифра „Соломон 909“³⁵ со што на индиректен начин неговото име станува еквивалентно со она „јас“ од

²⁷ ПС, стр. 179.

²⁸ ПС, стр. 185.

²⁹ ПС, стр. 22.

³⁰ ПС, стр. 131.

³¹ ПС, стр. 188-189.

³² ПС, стр. 139.

³³ ПС, стр. 196-197.

³⁴ ПС, стр. 161.

³⁵ ПС, стр. 277.

записот во источната одаја во првиот дел од романот. Личната замена „јас“, практично, станува линк, врска, меѓу наративната структура во првиот и наративната структура во вториот дел од романот.

Од друга страна, потписот на таинствениот запис „Цар Соломон 909“ од првиот дел кореспондира со знакот на регистерската табличка на автомобилот од Фисот во вториот дел од романот: „С - 909“. За бројката „909“ од записот, Филозофот има свое толкување:

„И рече дека дури и бројот во поштинскиот криел тајна, оти значел: еден сочинител (деветка една, тројство совршено, оти тринатин тројството се поворува во бројот девет) од левата страна, и еден чистител од десната страна. А нулата меѓу двете деветки била сочинението, клочче железно, бездна неизвесна, сè во нишито славено. Сочинението е мрежа јајаква, круж, нула чиста во која се содржи сè, од која сè излегува и во која сè се враќа“.³⁶

Во првиот дел од романот нулата (сочинението) е тајниот запис. Сочинителот е непознат (деветката од левата страна), додека читателот (деветката од десната страна) го претставуваат повеќе ликови - отец Мида, Филозофот, отец Стефан Писмородецот, отец Иларион сказник, ѓаволот. Во вториот дел од романот (бројот се манифестира и преку регистерската табличка на Фисот), нулата (сочинението) е Луција. Сочинителот (деветката од левата страна) останува непознат³⁷, додека читателот (деветката од десната страна), како и во првиот дел, го сочинуваат повеќе ликови - Јан Лудвик, Фисот, Земанек, партискиот лидер. Тоа значи дека ликовите (актантите) од трите делови на романот имаат подеднаква примарна предикативна

³⁶ ПС, стр. 162-163.

³⁷ Наративната структура нуди мошне оскудни генеалогски етикети за ликот на Луција.

функција - да го прочитаат и да го протолкуваат писмото, записот, сочинението.

Ѓаволот од првиот дел и партискиот лидер од вториот дел се исто така идентични ликови, ликови со аналогни позиции и функции во дискурсот. Позицијата на ѓаволот во источната одаја е од десната страна на записот и со негови очи се чита што е напишано под записот, со негови очи невидливото станува видливо. Позицијата на партискиот лидер е од десната страна на бирото во канцеларијата на Фисот и со негови очи Јан Лудвик го чита од последната страница на својот есеј скриениот запис, оној под текстот, со што невидливото станува видливо:

Во „Клучалница“: *„Заспанав јас кај ѓаволој, ѓокму пред него, додека ти и Лесивичникој го гледавте словото чудно; и со очи негови, на нечесивниот, го видов словото. И тоа ионакво се укажа, одошто е... Други зборови и гласови покажа, оружо значење...“³⁸*

Во „Клуч“: *„...и додека крвта од носот ми се слеваше во усната и жрлото, ме одвлечка кон сликата на партискиот водач, ме исправи пред неа и рече: 'Чистај. Чистај што иштува на последната страница (единствена што остана неисканата) од твојот есеј. Но, чистај со негови очи, не со твои, бедеру еден!'.*

Своев десно од неговото биро; гледав кон лисот, но свестта ми се виеше... погледав кон последната страница и видов нешто што никој оруж не го гледаше:

Луција беше гола. Беше распорена; врз неа лежеше телото на Фисот. Се пареа како живојни...“³⁹

Сосема очигледно е дека се поставува знак на еднаквост меѓу овие два егзистенти (еден во првиот дел, а

³⁸ ПС, стр. 163.

³⁹ ПС, стр. 287.

другиот во вториот дел од романот). Импликациите се дека Ѓаволот е како партиски водач, а партискиот водач е како Ѓавол.

Јан Лудвик верува во реинкарнација. Не треба да се прават имплицитни изводи за ваквата теза, зашто вербалните предикати на Лудвик даваат експлицитни информации за тоа:

„...можеби иаа оисесија беше, и иаа сега ирвйаи оиџворено ќе го кажам - осийаиок од некој мој иреџходен живоџ, од некоја моја иреџходна инкарнација. Како ииџо разгворои ииџо го слушав и свеџлинина ииџо ја гледав она иоџладне кога се оџкри неверсџвоџо на Луџија во џиџоџ, во иаа сум убеден, не беа исечоџи од моџоџ живоџ, иуку од некој оруџ...“⁴⁰

Јан Лудвик, всушност, гледа и слуша нешта кои ги гледал и ги слушал отец Иларион Сказник од првиот дел на романот. Овие наративни сегменти, како и фактот дека настаните во првиот дел временски се оддалечени околу илјада години од настаните во вториот дел, се сосема доволни за да се декодира индиџијата дека ликот на Јан Лудвик во првиот дел со повеќе свои семи функционира како инкарнаџија на ликот на отец Иларион Сказник. По аналогија, така функционираат и одредени семи на Фисот во однос на отец Стефан Писмородецот: дваџдата имаат чудни очи, дваџдата се сурови и немилосрдни, дваџдата се користољубиви итн.

5.2. Стазисни наративни искази

Како врска помеѓу првиот од една и вториот и третиот дел на романот од друга страна функционираат многу описи коишто во одделни наративни искази се јавуваат дури и во сосема иста форма. Нивната функција е да го дополнат главното сврзувачко семантичко ткиво од ликовите во посебните делови на романот.

⁴⁰ ПС, стр. 255.

Веќе спомнавме дека таинствениот запис од источната одаја (писмо - писмо) кореспондира со Луџија како таен запис за Лудвик (писмо - жена); Филозофот го препишува записот од планината Папок на светот качен на скали кои изгледаат како да се „забуцани во небото“⁴¹. Јан Лудвик изведува еквилибрестички точки на скала. При тоа „скалата изгледа како да е забодена во небото“⁴²; Описот на буквата Ж како жена со раширени раце и нозе и детерминаџијата како буква - девојка се јавува и во првиот и во вториот дел на романот; Во источната одаја има мозаик, мрежа и црн пајак на мрежата.⁴³ Јан Лудвик на археолошкиот локалитет Стоби, во состојба на опиеност, гледа исто така мозаик, мрежа и пајак на мрежата.⁴⁴; Отец Иларион Сказник ја слуша случката што му ја раскажува Филозофот за стариот слепец од Кападоџија и за топлината на буквите. Истите зборови коишто ги слуша отец Иларион⁴⁵, по илјада години Јан Лудвик во пијана состојба ќе ги запише во својата тетратка.⁴⁶; Отец Иларион гледа чудна светлина околу телото на Филозофот: „...свеџлинина, облакоџи од свеџлина ииџо никој не го виде освен мене, кога иаа влезе во одаџија на лоџоџеџоџ... Свеџлина иааква никоџаи немам видено, дури ни кога сум го иризивал Боџа, во часови бесџелесни, бесчулни“⁴⁷. Слична светлина ќе види и Јан Лудвик кога наслушнува што зборуваат во џипот Фисот и Луџија: „И одеднаи сонџеџо се навали сосема на иланинаџија и силен одблесок од едно сџакло на џиџоџ ме заслеџи сосема; во моменџоџи кога видов свеџлина, десет илјади иаџи иосилна од

⁴¹ ПС, стр. 139.

⁴² ПС, стр. 221.

⁴³ ПС, стр. 153.

⁴⁴ ПС, стр. 236.

⁴⁵ ПС, стр. 79.

⁴⁶ ПС, стр. 254.

⁴⁷ ПС, стр. 16.

сонцејто, кога веќе не ѓледав нишијто, оеднаш слушнав ѓласови..."⁴⁸

Записот во источната одаја има форма на клопче со буквата Ж во центарот.⁴⁹ Во видението на Јан Лудвик, кога го чита записот на последната страница од својот есеј со очите на политичкиот водач, Фисот и Луција се претвораат во клопче од букви со вжарената буква Ж на средината.⁵⁰

Идентично завршуваат првиот и вториот дел на романот:

Во „Клучалница“: *„Но: онаа свејлина! Ке ја видам ли ишаа свејлина ирејообна уише еднаш, макар и во некој оруџ живои?“*⁵¹

Во „Клуч“: *„Но, оној цимей! Дали ке го сејам уише еднаш мирисои на цимей од косаи на Луција, макар и во некој оруџ живои?“*⁵²

На крајот од првиот дел на романот се опишува настанот по смртта на Филозофот кога сакала да го отворат ковчегот и кога се слушало од ковчегот шушкање на книги.⁵³ На крајот од третиот дел на романот сосема исто се опишува ковчегот на Јан Лудвик и шушкањето на книги во него.⁵⁴

5.3. Процесуални наративни искази

Предикативноста на Филозофот и на отец Иларион Сказник во првиот дел од романот е насочена кон потрагата по центарот на светот, по центарот на вселената, по Папокот на светот. Јан Лудвик во вториот дел на романот, исто така, го бара центарот на светот; Отец Иларион Сказник го

поместува мозаикот во источната одаја за една педа, ја поместува вселената.⁵⁵ Павел Земанек е подготвен, исто така, да ја помести вселената (ако треба) за Јан Лудвик.⁵⁶; Јан Лудвик ќе го види мозаикот со мрежа и со пајак во Стоби како средношколец, но кога по 15 години ќе се врати на истото место со Луција, тој веќе не може да го пронајде и да го види мозаикот: *„Луцијо, каде е оруџиои мозаик?... Оној со иајакои... Имаше ѓолем мозаик, со ѓолем црн иајак, среде раскоина мрежа... Некој го има иренесено мозаикои, камче по камче... Некој го има помесчено на оруџо месчо“*.⁵⁷ Поместувањето на мозаикот од Стоби кое се случува само во менталниот сетинг на Јан Лудвик, кореспондира со поместувањето на мозаикот што го врши отец Иларион Сказник во источната одаја.

6. Вечната вистина во „Папокот на светот“

Сите делови на романот „Папокот на светот“ (Предговор на приредувачот, Клучалница, Клуч, Книга светлина, Поговор, Дополнение - За оригиналноста на фотокопијата, или - „Енигма“!) функционираат како една цврста наративна целина. Неговата структура е, значи, кохерентна. Ликовите, дејствата и описите од трите негови носечки делови меѓусебно се преплетуваат и се поврзани или со одредени семи, или преку предикативноста, или пак преку идентични елементи на сетингот.

„Папокот на светот“ навистина е, како што покажавме, повеќеслојно и повеќезначно книжевно дело. Семантичките кодови во неговата наративна структура не подлежат под влијанието на времето и на просторот, тие се универзални - општочовечки, општопросторни и општовременски. Тоа

⁴⁸ ПС, стр. 239.

⁴⁹ ПС, стр. 169.

⁵⁰ ПС, стр. 288.

⁵¹ ПС, стр. 181. (Се потврдува со ова уште еднаш тезата дека отец Иларион се инкарнира во Јан Лудвик кој по илјада години ќе види слична светлина!).

⁵² ПС, стр. 291.

⁵³ ПС, стр. 180.

⁵⁴ ПС, стр. 315.

⁵⁵ ПС, стр. 176.

⁵⁶ ПС, стр. 288.

⁵⁷ ПС, стр. 306.

најдобро го илустрира фактот што настаните во првиот дел се случуваат некаде во 9 век, додека настаните од вториот и третиот дел се случуваат во нашата сегашност, по повеќе од илјада години. Временското растојание од нешто повеќе од еден милениум не сменило нешто суштинско во душата на човекот. Во таа смисла, неговиот живот на планетата Земја е идентичен во сите времиња. И во 9 век и во 20 или 21 век човековата душа ја мачат и ја потиснуваат сè едни и исти нешта - да се протолкува, да се дознае, да се стигне до посакуваното, да се најде среќата, да се продре во смислата на овоземниот човеков кус живот. Колку за илустрација, во текстот под таинствениот запис (видено, значи, со очите на Ѓаволот) читаме: „*Цароѝ Соломон е лажго/ како и секој владејтел арамија шѝо е*“.⁵⁸ Вториот стих од записот е вистина која се однесува на сите времиња, на сите простори и за сите

владетели. Тоа е вечна вистина. Има многу такви места во „Папокот на светот“.

Дискурсот во романот нуди поинакво читање на познатиот запис од Соломоновата чаша. Поточно речено, ја нуди опцијата со други очи да се погледне записот, да се продре во неговата суштина. Така треба да се „чита“ и сопствениот живот, но и животот на другите. Воопшто, на животот треба да му се приоѓа од сите негови страни. Сè што се „чита“ да се чита од сите страни, да се дознаат сите негови значења. Да се пронајде темелот, основата и за себеси, да се продре во суштината на сопствениот опстој на земјата. Секој на свој начин да си го открие за себе папокот на светот, центарот на сопствената вселена. Онака како што најдобро знае и умеет. Зашто, во секое *јас* „различен човек е, сподобие различно, душа различна“.

---

⁵⁸ ПС, стр. 177.